

Deloitte.

**regio
Twente**

Boardletter 2016

23 december 2016

**Aan het algemeen bestuur van
de gemeenschappelijke regeling
Regio Twente**

Postbus 1400
7500 BK ENSCHEDE

Onderwerp:

Boardletter 2016

Datum:

23 december 2016

Kenmerk:

3114462710/2016.006590/MA

Geachte leden van het algemeen bestuur,

Als onderdeel van de controle van de jaarrekening 2016 van de gemeenschappelijke regeling Regio Twente hebben wij een analyse en evaluatie uitgevoerd van de interne beheersingsomgeving en de daarin opgenomen maatregelen van interne controle, voor zover dit belangrijk is in het kader van onze opdracht.

Wij hebben de interim-controle uitgevoerd in november 2016. Deze rapportage bevat onze bevindingen en aanbevelingen. Ook signaleren wij aandachtspunten voor de jaarrekening 2016.

Wij hebben de managementletter over 2016, gericht aan het dagelijks bestuur en de directie van Regio Twente, eveneens gedateerd op 23 december 2016 besproken met de heren Regtuijt, Bajwa en Meijerink.

De controle van de jaarrekening 2016 staat vooralsnog gepland in de tweede helft van april 2017.

Wij vertrouwen erop u hiermee van dienst te zijn.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

drs. H. Kuperus RA

Op alle opdrachten verricht door Deloitte zijn de 'Algemene Voorwaarden Dienstverlening Deloitte Nederland, januari 2014' gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel onder nummer 24362837 van toepassing.

Deloitte Accountants B.V. is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Rotterdam onder nummer 24362853.

Member of
Deloitte Touche Tohmatsu Limited

Inhoudsopgave

Contact

Onderstaande personen kunnen bij vragen benaderd worden met betrekking tot deze boardletter:

drs. H. Kuperus RA

Director Audit
Deloitte Accountants B.V.
Tel: 06 5204 8549
dkuperus@deloitte.nl

A. van Dijk RA

Manager Audit
Deloitte Accountants B.V.
Tel: 06 5261 5769
avandijk@deloitte.nl

1. Bestuurssamenvatting	3
2. Bevindingen interne beheersing	5
3. Aandachtspunten jaarrekeningcontrole 2016	14
4. Overige onderwerpen en actualiteiten	16

1. Bestuurssamenvatting

Leeswijzer

Wij hebben deze boardletter ingedeeld in bevindingen inzake de interne beheersing, aandachtspunten voor de jaarrekeningcontrole en overige onderwerpen en actualiteiten.

Ten behoeve van de jaarrekeningcontrole is het vooral relevant dat de interne beheersing op orde is en dat wij gebruik kunnen maken van de interne beheersingsmaatregelen van Regio Twente die als doel hebben het borgen van het getrouwe beeld van de jaarrekening 2016 en de rechtmatige totstandkoming van baten, lasten en balansmutaties in 2016.

Inleiding

Zoals bekend zijn wij relatief laat begonnen met onze controle, omdat wij er pas in oktober in geslaagd zijn de planning voor de controle van Regio Twente rond te krijgen. Vanaf dat moment zijn wij voortvarend aan de slag gegaan met de uitvoering van de interim-controle. Wij zijn Regio Twente erkentelijk dat dat voorspoedig heeft kunnen plaatsvinden.

Bevindingen

Het fundament van het getrouwe beeld van de jaarrekening en de rechtmatige totstandkoming van baten, lasten en balansmutaties is dat de bedrijfsvoering en de planning & control cyclus in de bestaande omgeving op orde is. Regio Twente dient de maatregelen van interne beheersing (AO/IB) dusdanig te hebben ingericht dat de verstrekte informatie voldoende betrouwbaar is en dat handelingen rechtmatig zijn verricht. Op basis van onze werkzaamheden zijn wij van mening dat de administratieve organisatie en interne beheersmaatregelen in het kader van een betrouwbare jaarrekening en financiële rechtmatigheidsverantwoording toereikend zijn voor de accountantscontrole. Wellicht ten overvloede merken wij op dat dit geen garantie geeft op een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2016. Om ons definitieve oordeel te kunnen vormen zullen wij nog diverse controlewerkzaamheden moeten verrichten bij onze eindejaarscontrole.

Wij hebben vastgesteld dat Regio Twente stappen heeft ondernomen die zijn gericht op de borging van rechtmatigheid van de diverse (financiële) processen. Wij zien dat Regio Twente de te verrichten (verbijzonderde) interne controles zorgvuldig plant en uitvoert en daarover intern rapporteert. Wel is in 2016 enige achterstand ontstaan ten opzichte van de planning op de onderdelen Inkoop & Aanbesteding en Personeel en salarissen. Helaas was ten tijde van onze controle nog geen interne managementletter 2016 beschikbaar, waarin de tussentijdse bevindingen van de interne controles over het eerste halfjaar van 2016 worden opgenomen, ondanks dat onze interim-controle relatief laat is uitgevoerd. Wel waren de rapportages van de verrichte interne controle op een vijftal processen beschikbaar. Hieruit blijkt een aantal bevindingen en aanbevelingen. Wij adviseren Regio Twente voortaan de interne managementletter te hebben vastgesteld voorafgaand aan onze interim-controle, zodat wij ons al bij aanvang van onze controle een beeld kunnen vormen van uw visie op de hoofdlijnen van de interne beheersing en de eventuele verbeteringen die daarin moeten/kunnen worden doorgevoerd.

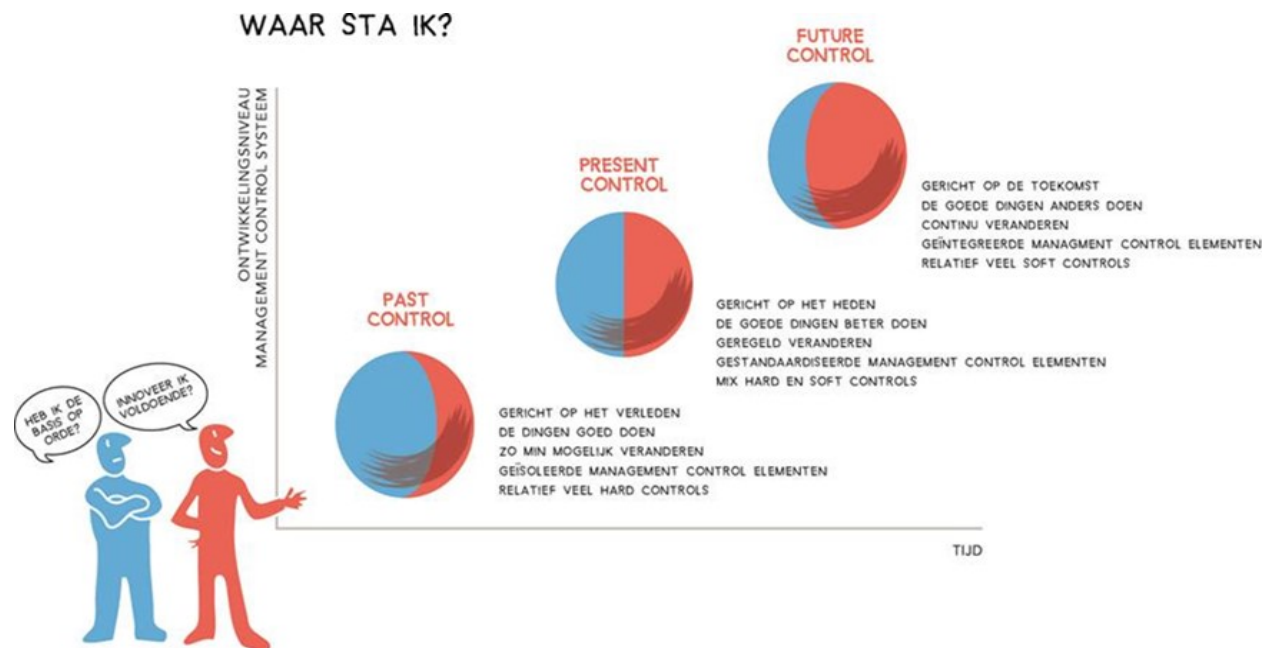
In de verdere doorgroei van de interne beheersing onderscheiden wij zelf de stappen (nader uitgewerkt op volgende pagina):

- "Past control" (de basis op orde)
- "Present control" (de organisatie is flexibel en kan zichzelf veranderen)
- "Future control" (een organisatie die stuurt op management control en soft controls)

Op basis van bovengenoemde observaties concluderen wij dat Regio Twente in de basis (past control) nog enkele verbeteringen aan dient te brengen. Regio Twente kan zich verder verbeteren door bij de inrichting van de interne processen meer aandacht te geven aan procesbeschrijvingen, een overall risicoanalyse en het identificeren van controls (de relevante beheersmaatregelen in het proces). Dus gericht kijken naar de belangrijkste risico's per proces en hier een efficiënte (en zichtbare) controle op zetten, met daarbij bijzondere focus op de belangrijkste processen.

De volgende stap is om te komen tot het volgende niveau: *present control*. Bij present control worden 'soft controls' relevanter: voor het bevorderen van gewenst gedrag van medewerkers en bestuurders blijken regels, controles en sancties niet voldoende. \geq

1. Managementsamenvatting

Om in control te zijn moet cultuur een prominente rol hebben. Soft controls zijn niet tastbare factoren binnen organisaties die het gedrag beïnvloeden. Ze zijn van belang bij het managen van risico's en benutten van kansen. Bijvoorbeeld ter verbetering van de samenwerking, prioritering en implementatie van initiatieven en verbetermaatregelen dient het eigenaarschap duidelijk te worden geborgd. In het kader van interne beheersing betekent dat: mensen nemen verantwoordelijkheid/eigenaarschap voor de betrouwbaarheid van de interne beheersing. Regio Twente wil de control zo laag mogelijk in de organisatie leggen en deze adequaat borgen. Eigenaarschap komt niet tot uitdrukking met een paraaf of een handtekening, maar vanuit een intrinsieke betrokkenheid bij een betrouwbare informatievoorziening. Daarvoor is het nodig dat Regio Twente in kaart brengt wat zij precies wil bereiken en vervolgens wat er nodig is om dit te bereiken.

Voor *future control* geldt dat 'innovatie' niet als een afzonderlijk iets wordt gezien, maar in de processen wordt ingebracht: *iedere dag de dingen net iets beter doen*. In onze visie moet Regio Twente een hoger (volgend) niveau van interne beheersing nastreven om de strategische (maatschappelijke) doelstellingen, te kunnen realiseren. Daar waar de basis prima beheerst kan worden met uitontwikkelde methoden en technieken, draait het bij het stimuleren van innovatie en het voldoen aan verwachtingen van de stakeholders (onder meer de inwoners van de deelnemende gemeenten) veel meer om soft controls als leiderschap, tone at the top, verantwoordelijkheidsbesef ('eigenaarschap'), vertrouwen en betrokkenheid. Regio Twente vindt deze soft controls belangrijk voor de toekomst en investeert al in de kwaliteit van de eigen bedrijfscultuur.

Bevindingen interne beheersing

1. Inleiding	6
2. IT-omgeving	8
3. Key controls	9
4. Rechtmatigheid EU-aanbestedingen	10
5. Prestatielevering bij inkopen van goederen en diensten	10
6. Vennootschapsbelasting (Vpb)	11
7. Planning en Control	11
8. Frauderisicoanalyse en fraudebeheersing	12
9. Memoriaalboekingen	13

2. Bevindingen interne beheersing

De basis is op orde

Regio Twente heeft de basis op orde, voor zover relevant voor onze jaarrekeningcontrole. Hiermee bedoelen wij dat het systeem van administratieve organisatie en interne controle bijdraagt aan de totstandkoming van een adequate jaarrekening(controle) 2016.

Wij maken hierbij (nog) een voorbehoud voor de IT-omgeving.

1. Inleiding

U heeft ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening. Onze risicoanalyse en de daarop gebaseerde controleaanpak richten zich echter niet alleen op de jaarrekening zelf, maar ook op het systeem van interne beheersing. Hoe beter dat systeem functioneert, hoe meer zekerheid er bestaat dat de opgeleverde informatie betrouwbaar is, zowel tussentijds als bij het opleveren van de jaarrekening. Omdat deze interne beheersing het gehele jaar goed dient te functioneren, hoeven wij met de aanvang van onze controle niet te wachten totdat de jaarrekening gereed is. Onze controle vindt daarom voor een belangrijk deel al in de tweede helft van het boekjaar plaats.

Wij hebben de interim-werkzaamheden uitgevoerd in november 2016. In deze rapportage zijn de bevindingen en aanbevelingen opgenomen die voortvloeien uit de door ons uitgevoerde werkzaamheden en naar onze mening voor het algemeen bestuur van belang zijn.

De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door ons toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten. Bij het maken van deze risico-inschattingen bekijken wij de interne beheersing die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening, het getrouwe beeld hiervan en de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties om controlewerkzaamheden op te zetten die passend zijn.

Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing. Hierdoor is onze analyse en evaluatie beperkter dan dat deze zou zijn geweest in het kader van een opdracht tot het geven van een oordeel omtrent de opzet, het bestaan, de effectiviteit en de efficiency van de interne beheersing als geheel en omvat daarom niet alle in de interne organisatie (mogelijk) aanwezige tekortkomingen. Wel beoordelen wij uw management control systeem intensiever dan strikt genomen voor de controle van de jaarrekening noodzakelijk is, vanuit onze brede invulling van de natuurlijke adviesfunctie.

Voor de jaarrekeningcontrole 2016 onderkennen wij een aantal gebieden, die, in zijn algemeenheid, een verhoogd risico met zich meebrengen op een materiële fout in uw jaarrekening. Deze risicogebieden zijn hieronder weergegeven. Opname van het risicogebied in deze opsomming betekent niet dat dit risico zich ook daadwerkelijk heeft voorgedaan bij Regio Twente en is enkel bedoeld om aan te geven dat wij hier tijdens onze controle extra aandacht aan zullen besteden.

- Betalingsverkeer (beheersing uitgaande geldstromen)
- Rechtmatigheid EU-aanbestedingen
- WNT (hieraan besteden wij aandacht bij de controle van de jaarrekening 2016)

2. Bevindingen interne beheersing

De basis is op orde

Regio Twente heeft de basis op orde, voor zover relevant voor onze jaarrekeningcontrole. Hiermee bedoelen wij dat het systeem van administratieve organisatie en interne controle bijdraagt aan de totstandkoming van een adequate jaarrekening(controle) 2016. Ook bedoelen wij hiermee dat Regio Twente de belangrijke financiële risico's beheerst.

Wij maken hierbij (nog) een voorbehoud voor de IT-omgeving.

- Management override of controls - het risico op het doorbreken van interne beheersingsmaatregelen die anderszins effectief lijken te werken – door de directie of het dagelijks bestuur (met name bij memoriaalboekingen en schattingen).

Ter voorkoming van een materiële fout in de jaarrekening heeft Regio Twente voor bovenstaande risicogebieden maatregelen getroffen. Wij hebben ons dan ook vooral gericht op de opzet, bestaan en werking van de door Regio Twente ingerichte beheersingsomgeving die deze risico's moeten mitigeren. De bevindingen en aanbevelingen in deze boardletter kunt u dan ook zien als constructieve aanwijzingen als onderdeel van het continue proces om de beheersing van de bedrijfsvoering te optimaliseren en de kwaliteit van de jaarrekening te versterken.

Wij zien dat Regio Twente de te verrichten (verbijzonderde) interne controles zorgvuldig plant en uitvoert en daarover intern rapporteert. Wel is in 2016 enige achterstand ontstaan ten opzichte van de planning op de onderdelen Inkoop & Aanbesteding en Personeel en salarissen. Helaas was ten tijde van onze controle nog geen interne managementletter 2016 beschikbaar, waarin de tussentijdse bevindingen van de interne controles over het eerste halfjaar van 2016 worden opgenomen, ondanks dat onze interim-controle relatief laat is uitgevoerd. Wel waren de rapportages van de verrichte interne controle op een vijftal processen beschikbaar. Hieruit blijkt een aantal bevindingen en aanbevelingen. Wij adviseren u voortaan de interne managementletter te hebben vastgesteld voorafgaand aan onze interim-controle, zodat wij ons al bij aanvang van onze controle een beeld kunnen vormen van uw visie op de hoofdlijnen van de interne beheersing en de eventuele verbeteringen die daarin moeten/kunnen worden doorgevoerd.

Onze impact analyse van de risico's gerelateerd aan de geconstateerde bevindingen wordt weergegeven door de onderstaand opgenomen gekleurde bollen:

Actie vereist op korte termijn (voor aanvang van de controle van de jaarrekening 2016)

Actie vereist op middellange termijn (voor aanvang van de controle van de jaarrekening 2017)

De bevinding is opgelost, dan wel hoeft geen opvolging

Efficiencyverbetering is mogelijk

Nog geen controlewerkzaamheden verricht

2. Bevindingen interne beheersing

IT-omgeving

De IT-omgeving zal op korte termijn in kaart worden gebracht.

Prioriteit

2. IT-omgeving

In het kader van de jaarrekeningcontrole 2016 zal de IT-omgeving binnenkort (medio januari 2017) in kaart worden gebracht door onze collega's van Deloitte Risk Services. Daarmee bedoelen wij: de belangrijkste financiële systemen en de daaromheen opererende algemene IT-beheersingsmaatregelen, zoals beveiliging en beheer.

Over de bevindingen daarvan zullen wij het dagelijks bestuur en de directie zo snel mogelijk daarna informeren en deze in samengevatte vorm aan u aanbieden in ons accountantsverslag naar aanleiding van de controle van de jaarrekening 2016.

2. Bevindingen interne beheersing

Focus verlegging interne audits

Het is van belang dat de focus wordt verlegd naar key-controls.

Prioriteit

3. Key-controls

In onze pre-auditbespreking met de organisatie hebben wij gesproken over het belang van het hebben van inzicht in de relevante interne beheersingsmaatregelen. Immers zorgt een goede interne beheersing voor grip op het realiseren van de doelen. De basis voor het inzicht in en de onderbouwing van de interne beheersing is een SMART-beschrijving van de interne beheersingsmaatregelen die uw organisatie heeft getroffen voor de belangrijkste processen.

Een adequate procesbeschrijving bevat een beschrijving van de interne beheersingsmaatregelen die Regio Twente heeft getroffen, waarbij u antwoord geeft op de zogenaamde "6 W-vragen": Wie doet Wat, Waarom, Wanneer, Waarmee en met Welk doel? Het is van belang de effectiviteit (focus) en efficiency van deze interne beheersingsmaatregelen te optimaliseren door deze beter inzichtelijk te maken. Het is voor uw organisatie belangrijk dat de beschrijving en naleving daarvan onder de aandacht blijven en worden ingebed in de planning-&-controlcyclus, zodat de interne bedrijfsprocessen zo optimaal mogelijk bijdragen aan het bereiken van uw strategische doelstellingen.

Regio Twente voert voor een aantal processen interne controlewerkzaamheden uit. Wij adviseren daarbij per proces de key controls te onderkennen en daar focus op aan te brengen, waarbij een koppeling wordt gelegd met de geïdentificeerde risico's. Hierdoor ontstaat ook de mogelijkheid om eventueel overbodige controles binnen de organisatie te identificeren en te elimineren.

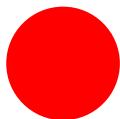
Een belangrijke bijkomstigheid van deze professionalisering is dat het de organisatie een aangescherpt inzicht oplevert van de risico's en eventuele leemtes in de interne beheersing, waarmee een directe relatie wordt gelegd naar het risicomanagement in uw organisatie. Daarnaast blijkt uit onze praktijk dat met deze verscherpte wijze van vastlegging de focus komt te liggen op de hoofdzaken (controls die er écht toe doen) en minder op de overige (bij)zaken. Hierdoor neemt de kwaliteit van controls toe en wordt tevens efficiency bereikt door de nadruk te leggen op minder, maar wel relevantere controls.

2. Bevindingen interne beheersing

Preventieve maatregel en risicogerichte interne beheersmaatregel

Er is geconstateerd dat een preventieve beheersmaatregel nog niet (volledig) is geïmplementeerd.

Prioriteit

Beleids vaststelling prestatielevering

Wij adviseren u beleid te formuleren voor leveringen en diensten waarvan u het relevant vindt expliciet vast te stellen dat u krijgt waarvoor u betaalt.

Prioriteit

4. Rechtmatigheid EU-aanbestedingen

Met betrekking tot de interne beheersmaatregelen op de rechtmatigheid van EU-aanbestedingen adviseren wij u een preventieve interne beheersingsmaatregel te treffen, waarbij op basis van jaarlijks geraamde inkoopbehoefte en een actueel contractregister (CTM) vooraf vastgesteld wordt dat de voorgenomen inkoop plaatsvindt volgens de juiste aanbestedingsprocedure. Als onderdeel hiervan valt te overwegen een contractbeheertool te implementeren waarmee een inkoopkalender kan worden ontwikkeld. Hierdoor zal Regio Twente inzicht kunnen verkrijgen in de huidige status van de inkoopcontracten, de afloop hiervan en eventuele toekomstige aanbestedingen.

In voorbereiding op de jaarrekeningcontrole vragen wij Regio Twente een interne controle op de EU-aanbestedingen op basis van een spendanalyse crediteuren > € 50.000 integraal uit te voeren, aansluitend op de (nog te verrichten) crediteurenanalyse over het eerste halfjaar 2016.

Uit een gehouden interview hebben wij begrepen dat binnen de organisatie van Regio Twente relatief veel decentrale inkopers zijn aangesteld. Hiermee bestaat er een verhoogde kans dat een verstrekte opdracht ten onrechte niet Europees wordt aanbesteed. Wij adviseren u het aantal decentrale inkopers (die daadwerkelijk opdrachten / bestellingen verstrekken) zoveel mogelijk te beperken, om daarmee dit risico te verkleinen. Dit te meer, omdat sinds 2014 een inkoop- / aanbestedingsadviseur werkzaam is voor Regio Twente. Overigens wordt binnen Regio Twente als extra waarborg voor het volgen van de juiste aanbestedingsprocedure vanaf 2015 een startformulier gehanteerd, dat echter in 2016 nog onvoldoende blijkt te worden gehanteerd.

5. Prestatielevering bij inkopen van goederen en diensten

De huidige systematiek van vaststelling van prestatielevering door de budgethouders is voor verbetering vatbaar. De grondslag voor deze controle (bijvoorbeeld de leveringsdocumenten of de controle achteraf aan de hand van contracten) is niet altijd aanwezig c.q. er zijn geen afspraken over de wijze waarop de interne controle op de prestatielevering gedocumenteerd moet worden. Iedere budgethouder vult de controle op de prestatielevering in volgens zijn of haar eigen inzicht. In de praktijk wordt de link met de werkzaamheden die wel zijn uitgevoerd, niet zichtbaar gelegd. Door het ontbreken van deze zichtbare stap in de controle rust de volledige controlezekerheid voor uw organisatie op een niet gedocumenteerde handtekening van de budgethouder. Overigens wordt door het systeem Donau afgedwongen dat bij niet akkoord geven de prestatieverklaarder dit afzonderlijk in Donau moet toelichten.

Wij adviseren Regio Twente te inventariseren op welk type inkopen de controle op prestatielevering gedekt moet worden. Uiteraard kan hierbij een risicoanalyse gehanteerd worden met bijvoorbeeld een minimum bedrag, bijvoorbeeld qua omvang kleine inkopen < € 5.000, contractwerk, waarbij de prestatielevering de geleverde kwaliteit betreft (bijvoorbeeld schoonmaak, glasbewassing) of waarbij de factuur evident is voor prestatielevering (bijvoorbeeld huur, gas, water en elektra).

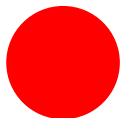
Voor de restpopulatie dient de prestatielevering vastgesteld te worden, waarbij het er nadrukkelijk niet om gaat dat u alles controleert. De intentie is om voldoende waarborgen in te bouwen in de AO/IB zodat Regio Twente weet dat zij krijgt waarvoor zij betaalt.

2. Bevindingen interne beheersing

Vennootschapsbelasting

Eventuele Vpb-plicht wordt intern in kaart gebracht. Verdiepingsslag op postniveau wordt nog gemaakt.

Prioriteit

Tussentijdse informatievoorziening

Regio Twente beschikt over een uitgebreide tussentijdse informatievoorziening die nog aan waarde kan winnen door hieraan adviezen voor verbeteringen resp. acties toe te voegen.

Prioriteit

6. Vennootschapsbelasting (Vpb)

Intern is door Regio Twente een onderzoek verricht naar de eventuele Vpb-plicht ingaande 2016. De conclusie daaruit is dat er bij Regio Twente geen sprake is van Vpb-plichtige activiteiten. Deze conclusie is voorgelegd aan de Belastingdienst in het kader van het horizontaal toezicht. De uitkomst van het overleg hieromtrent op 21 december 2016 is tweeledig: enerzijds heeft elke organisatie een eigen verantwoordelijkheid om zelf te beoordelen of er al dan niet sprake is van Vpb-plicht, anderzijds zal Regio Twente op korte termijn aan de hand van een door GGD Nederland opgestelde kruisjeslijst voor de Vpb de verschillende activiteiten post voor post beoordelen op eventuele Vpb-plicht. De uitkomsten van deze beoordeling worden vervolgens voorgelegd aan de Belastingdienst.

7. Planning en control

Regio Twente stelt tussentijds eens per jaar een bestuursrapportage op (hierna: berap) met daarin de tussentijdse cijfers over het eerste halfjaar. In de berap wordt enerzijds een financieel totaaloverzicht en een te verwachten resultaat over het jaar gegeven, anderzijds wordt de voortgang van de in de programmabegroting benoemde speerpunten toegelicht, door in te gaan op de realisatie van de gestelde ambities en deze met een kleurscore weer te geven. Wij hebben geconstateerd dat de berap voor wat betreft de realisatie van ambities sterk stuurt op soft controls.

De kwaliteitsniveaus van de informatiewaarde uit tussentijdse informatievoorziening is als volgt in te delen:

De huidige berap bevat een doorkijk naar de toekomst en bevindt zich daarmee op het niveau "voorspellend".

Voor effectieve en efficiënte sturing dient de tussentijdse informatie te voldoen aan enkele primaire vereisten (de zogenoemde 3 A's), namelijk:

- Afwijkingen tussen begroting en realisatie meten.
- Analyseren van afwijkingen op oorzaken.
- Acties formuleren.

De tussentijdse informatievoorziening waarover uw organisatie nu beschikt kan zich nog verder door ontwikkelen door aan de verschillenanalyse (een recapitulatie per domein, met een toelichting op positieve en negatieve ontwikkelingen) verbetervoorstellen / acties toe te voegen.

2. Bevindingen interne beheersing

Frauderisicoanalyse

Regio Twente heeft nog geen frauderisicoanalyse opgesteld. Wij adviseren u om deze analyse over 2016 te verrichten en vervolgens structureel onderdeel van uw beheersingsproces te laten zijn.

Prioriteit

8. Frauderisicoanalyse en fraudebeheersing

Wij hebben vastgesteld dat het maken en/of periodiek actualiseren van gerichte frauderisicoanalyses geen zichtbaar onderdeel vormt van de interne beheersingsomgeving van Regio Twente en dat uit de administratie (notulen, beleidsdocumenten, et cetera) bijvoorbeeld geen vastleggingen blijken die het belang illustreren dat u hecht aan het vermijden en ontdekken van fraude. Overigens maakt de frauderisicoanalyse bij uw gemeenschappelijke regeling onderdeel uit van het overkoepelend risicomanagement. Uw organisatie loopt hiermee toch het risico dat de interne beheersing kwetsbare plekken bevat, die onopgemerkt blijven.

Wij vragen daarom uw aandacht voor het periodiek uitvoeren van een specifieke frauderisicoanalyse door het management, de directie en het dagelijks bestuur. Hierin verwachten wij in ieder geval vanuit een tweetal invalshoeken een inschatting van de frauderisico's:

- * Het risico van onrechtmatige onttrekkingen van geld en/of goederen aan de gemeenschappelijke regeling.
- * Het risico dat personen de financiële verslaggeving gebruiken om daar beter van te worden.

Wij verzoeken Regio Twente deze frauderisicoanalyse over de verslagperiode door het dagelijks bestuur te laten vaststellen en deze vervolgens af te stemmen met het algemeen bestuur en hiervan een adequate vastlegging te maken.

Van de accountant wordt op grond van de regels van de beroepsorganisatie NBA een professioneel-kritische houding verwacht ten aanzien van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude. Ter invulling van deze professioneel-kritische houding zal de accountant een inschatting moeten maken van de frauderisico's, zich een beeld moeten vormen van de maatregelen van interne beheersing die de organisatie heeft getroffen om mogelijke fraudes van materieel belang te voorkomen en moeten bezien of deze maatregelen effectief zijn. Wanneer sprake is van een aanwijzing voor fraude, zal de accountant dit moeten communiceren met, afhankelijk van de aard van de fraude, de direct leidinggevende, de directie dan wel het dagelijks bestuur en, in sommige gevallen (fraude in de top van de organisatie) en wanneer onvoldoende herstelwerkzaamheden worden ondernomen, het algemeen bestuur.

Om invulling te geven aan de eerdergenoemde verplichting hebben wij een fraudediscussie gevoerd binnen het controleteam en tijdens de bespreking van de conceptversie van de managementletter op 21 december 2016 met vertegenwoordigers van uw organisatie, waarbij wij de nadruk hebben gelegd op de eventuele mogelijkheden van materiële onjuistheden als gevolg van fraude in relatie tot de jaarstukken en op preventieve maatregelen daarbij. Van deze vertegenwoordigers hebben wij de bevestiging ontvangen dat er geen onregelmatigheden zijn geconstateerd.

Daarnaast hebben wij conform onze beroepsregels zelfstandig werkzaamheden uitgevoerd die erop waren gericht om het risico van het 'omzeilen' van de interne beheersingsmaatregelen door het management te detecteren. Hoewel wij, zoals hiervoor beschreven, een kritische houding hebben ten opzichte van risico's van fraude, merken wij op dat onze controle niet specifiek gericht is op het ontdekken van fraude. Tijdens de uitvoering van onze interim-controle hebben wij geen aanwijzingen verkregen dat er sprake is geweest van fraude.

2. Bevindingen interne beheersing

Memoriaalboekingen

Advies deze in functiescheiding te verwerken.

Prioriteit

9. Memoriaalboekingen

Op de memoriaalboekingen vindt (m.u.v. die inzake de resultaatverdeling over het vorige jaar) geen invoercontrole plaats. Het argument hiervoor is het dat het lastig zou zijn de door een collega gemaakte correctieboekingen te kunnen beoordelen. Wij zijn van mening dat het juist belangrijk is extra aandacht aan deze correcties te besteden.

Wij adviseren Regio Twente daarom de door een functionaris opgestelde memoriaalboeking in alle gevallen door een ander te laten toetsen op juistheid.

Aandachtspunten jaarrekening- controle 2016

1. Kwaliteitscontrole en naleving verslaggevingsregels (Bbv)	15
2. Totstandkoming en onderbouwing van schattingsposten in de jaarrekening	15
3. Individueel Keuze Budget (IKB)	15

3. Aandachtspunten jaarrekeningcontrole 2016

Attentiepunten

- **Kwaliteitscontrole jaarrekening en naleving verslaggevingsregels**
- **Adequate onderbouwing van schattingen van het management**

1. Kwaliteitscontrole en naleving verslaggevingsregels (Bbv)

De jaarrekening van Regio Twente moet voldoen aan de actuele voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording (Bbv). Wij vragen Regio Twente een integrale 'check' met behulp van een door ons beschikbaar gestelde checklist uit te voeren. Daarnaast vragen wij uw aandacht voor een (zichtbare) interne controle op de kwaliteit van de (concept) ter controle aangeboden jaarstukken.

2. Totstandkoming en onderbouwing van schattingsposten in de jaarrekening

Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's, alsook de post "nog te betalen bedragen" zijn naar hun aard gebaseerd op veronderstellingen en schattingen van de directie en het dagelijks bestuur. Zij schatten op basis van hun kennis van Regio Twente en haar omgeving in wat het effect van de te voorziene risico's, verplichtingen en kosten zullen zijn in de komende jaren en of het noodzakelijk is om een voorziening te treffen. Omdat schattingen per definitie subjectief zijn, besteden wij als uw accountant nadrukkelijk aandacht aan de onderbouwing en redelijkheid van de aannames van het dagelijks bestuur en de directie.

Voor de jaarrekeningcontrole is het belangrijk dat een adequate onderbouwing beschikbaar is voor alle (mogelijk te vormen) voorzieningen voor verplichtingen en risico's (middels een beschrijving van de schattingsmethoden en de uitgangspunten daarbij).

3. Individueel Keuze Budget (IKB)

Uit onze werkzaamheden in het kader van de interim-controle blijkt dat Regio Twente zich bewust is van de ontwikkelingen in de sector en de positie die zij inneemt in deze sector. Er is daarbij voldoende aandacht aan de ontwikkelingen met betrekking tot het IKB. Door invoering van het Individueel Keuze Budget is sprake van een eenmalige extra last van zeven maanden vakantiegeld van het jaar voorafgaand aan de invoering van het IKB. De verplichte invoeringsdatum is 1 juli 2017. Hierdoor is in het boekjaar 2016 eenmalige sprake van een extra last. Deze last dient als een kortlopende verplichting te worden verwerkt in de jaarrekening 2016. Voor nadere details verwijzen wij naar de Vragen- & Antwoordenrubriek Commissie BBV (vraag 2015.71).

Overige onderwerpen en actualiteiten

1. Wijzigingen verslaggevingsregels Bbv - begrotingsopzet 2018	17
2. Privacy wetgeving / Wet bescherming persoonsgegevens	19

4. Overige onderwerpen en actualiteiten

Attentiepunten

- Minder keuzes, meer voorgeschreven, maar de programma-indeling blijft vrij.
- Budgetrecht ligt bij het algemeen bestuur.
- Vergelijking tussen organisaties wordt eenvoudiger.
- Informatie van taakvelden opnemen in de programma's (niet alleen de bijlage dus).
- Inzicht in ontwikkeling van de financiële positie (schulden, reserves, investeringen, EMU-saldo).
- Hogere eisen aan investerings-, liquiditeits- en financieringsplanningen

Kernvragen voor het algemeen bestuur

- Houden we de huidige programma-indeling en wijzen wij de taakvelden aan programma's toe?
- Wijzigen we de programma's?
- Budgetrecht op het niveau van programma's, thema's of taakvelden?

1. Wijzigingen verslaggevingsregels Bbv – begrotingsopzet 2018

In 2014 heeft een door de VNG ingestelde adviescommissie, bestaande uit vertegenwoordigers van de VNG, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en vertegenwoordigers van gemeenten en provincies, onder leiding van Staf Depla, wethouder van Eindhoven, een rapport uitgebracht over de *vernieuwing van het BBV*. De adviezen hebben betrekking op een breed spectrum van onderwerpen met als rode draad het versterken van de horizontale sturing en verantwoording door de raad (in uw geval het algemeen bestuur). De adviescommissie heeft zich in zijn adviezen primair gericht op gemeenten, gelet op het bijzondere belang dat gemeenten hebben bij de vernieuwing.

Voor de uitwerking van de adviezen is een stuurgroep ingesteld onder leiding van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Op 1 juli 2015 heeft de stuurgroep de brochure *Hoofdlijnen vernieuwing Besluit Begroting en Verantwoording* gepubliceerd met de voornemens tot verwerking van de adviezen en de consequenties voor het Bbv.

Op 10 september 2015 is het concept wijzigingsbesluit van het BBV ter consultatie gepubliceerd. Het wijzigingsbesluit is inmiddels in werking getreden. Met een ministeriële regeling zijn nadere regels vastgesteld over de volgende onderwerpen:

- Taakvelden en informatie voor derden (IV-3) met de nieuwe taakvelden en nieuwe economische categorieën.
- Vaststelling beleidsindicatoren met de verplichte beleidsindicatoren die met ingang van de begroting 2018 moeten worden opgenomen in de programma's.
- Wijzigingsregeling financiële kengetallen in verband met de introductie van de geprognosticeerde balans.

De wijzigingen uit dit besluit en de regeling zijn van toepassing op de voorbereidingen van het begrotingsjaar 2018. Dat betekent dat de begroting voor 2018, die in het kalenderjaar 2017 wordt opgesteld, in overeenstemming moet zijn met de nieuwe regels uit dit wijzigingsbesluit.

De begrotingsindeling wijzigt met ingang van de begroting 2018 als volgt:

- Van functies naar taakvelden (ofwel clustering en daarbij 9 behorende thema's): 53 voorgeschreven taakvelden.
- Aanpassing categorieën (72 exploitatie-categorieën en 61 balans-categorieën).
- Programma-indeling blijft keuze algemeen bestuur en ook het afwegingskader.
- Verplichte beschikbaarheid gegevens taakveld niveau IV3 naar I4all (informatie voor allen).

Voorts geldt nog dat investeringen van maatschappelijk nut gelijk aan investeringen van economisch nut verplicht na 2017 volgens de netto methode worden geactiveerd (zonder verrekening van reserves of versnelde afschrijving), dat de bijdragen aan investeringen door derden voortaan onder immateriële vaste activa worden gepresenteerd en dat ook bij de begroting een geprognosticeerde balans verplicht wordt gesteld (waarin het EMU-saldo nader dient te worden toegelicht).

Tot slot moeten in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing de vijf basis kengetallen in meerjarenperspectief worden opgenomen en toegelicht.

4. Overige onderwerpen en actualiteiten

Attentiepunten

- Inzicht in overheadkosten.
- Afzonderlijke kostprijsberekening (tarieven, heffingen etc.).
- Aansluiting tussen beleidsdoelstellingen van het programma en die van de verbonden partijen.

Wijzigingen verslaggevingsregels Bbv – begrotingsopzet 2018 (vervolg)

Naar aanleiding van het wijzigingsbesluit heeft de Commissie BBV geactualiseerde richtinggevende notities gepubliceerd over rente, overhead en verbonden partijen.

Rente

- Het wordt verplicht rente toe te rekenen aan taakvelden (programma's en overzicht overhead).
- De wijze van berekenen wordt ingekaderd (alleen de werkelijke rente).
- Rente over reserves is nog toegestaan, met als aanbeveling om dit niet te doen (is onderwerp van nader onderzoek, afschaffen wordt eventueel in de Bbv-aanpassing vanaf 2018 meegenomen).
- Rentepercentage over eigen vermogen bedraagt maximaal het rentepercentage van externe financieringsmiddelen.
- In de paragraaf financiering moet inzicht worden gegeven in de rentelasten van externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoe rekening.

Overhead

- Vergroting van het inzicht: af van complexe kostentoe rekening van niet direct toe te rekenen kosten.
- Overhead is gedefinieerd en een apart overzicht van kosten van overhead is voorgeschreven.
- Aparte mogelijkheid indirecte kosten aan projecten (negatieve last bij overzicht overhead).
- Verplicht in paragraaf lokale heffingen: toelichting op beleidsmatige keuzes en wijze van tariefberekening (o.a. verhouding algemene overhead tot (integrale) heffing (afval, riolering, leges)) en inzicht in mate van kruissubsidiëring.
- BTW/ Vennootschapsbelasting: extracomptabele registratie wordt vereist.
- EMU-saldo en onderhoud gemeentefonds: indirecte kostentoe rekening via algemeen geldende verdeelsleutel (verhouding som loonkosten en kosten inhuur derden per taakveld)

Verbonden partijen

- Beleidsinformatie inzake te realiseren doelstellingen in betreffende programma's.
- Verplichte nadere ordening verbonden partijen (paragraaf/lijst):
 - Gemeenschappelijke Regelingen.
 - Vennootschappen en coöperaties.
 - Stichtingen en Verenigingen.
 - Overige verbonden partijen.
- In de paragraaf verbonden partijen moet onder andere worden opgenomen:
 - Algemeen beleid inzake verbonden partijen (verwijzen naar beleidsnota).
 - Wijze van verbondenheid.
 - Risico's (waarvoor geen beheersmaatregelen zijn getroffen).

Regio Twente is zich terdege bewust van deze wijzigingen en heeft (met externe ondersteuning) zich goed voorbereid op de implementatie daarvan. Een aandachtspunt is o.a. nog hoe om te gaan met overhead, verbonden aan dienstverlening voor een andere organisatie.

4. Overige onderwerpen en actualiteiten

Attentiepunten

Zorgvuldige omgang met persoonsgegevens.

2. Privacy wetgeving / wet bescherming persoonsgegevens

De mogelijkheden voor toegang tot, uitwisseling, gebruik en hergebruik van gegevens zijn, technologisch gezien, tegenwoordig vrijwel onbegrensd. Deze gegevens zijn ook voor meer partijen dan ooit interessant, zoals voor gemeenten en gemeenschappelijke regelingen, verzekeraars, zorgaanbieders maar ook commerciële instellingen.

De groei van de beschikbare data is exponentieel. Internet of Things, Kunstmatige Cognitieve Intelligente software en Big Data/Data analytics doen op steeds grotere schaal hun intrede. Dit biedt voordelen en kansen, maar het brengt ook risico's met zich mee. Om kansen beter te benutten en risico's te mitigeren hebben de Nederlandse en Europese wetgever een aantal nieuwe wetten en regelingen opgesteld. De meest in het oog springende zijn: de Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming, de Wet meldplicht datalekken en de Wet cliëntenrechten bij elektronische uitwisseling van gegevens (nog in behandeling bij de Eerste Kamer).

Na de inwerkingtreding van de nieuwe privacy wet- en regelgeving kan de 'verantwoordelijke' forse boetes opgelegd worden in geval van het niet naleven van de verplichtingen op grond van de Wet bescherming persoonsgegevens, waaronder thans het niet melden van 'datalekken' (tot € 820.000).

De vele al van toepassing zijnde en nog te introduceren wetten en regelingen met betrekking tot (persoons-) gegevens leiden in de praktijk tot de nodige misverstanden over wat moet en mag. Vooral ook in de relatie tussen partijen die in ketens samenwerken of in relatie tussen instelling en ICT-dienstverlener. In de wetten en regels zijn veelal abstracte en open normen opgenomen. Zo eist artikel 13 Wet bescherming persoonsgegevens dat een 'verantwoordelijke' passende technische en organisatorische maatregelen treft die leiden tot een adequate bescherming van de persoonsgegevens. De wetgever laat de invulling van die regels en normen over aan de instelling. Echter, er zijn wel kaders of handvatten beschikbaar, zoals de NEN7510/11/12/13 normen en de Richtsnoeren beveiliging persoonsgegevens van de Autoriteit Persoonsgegevens (voorheen College bescherming persoonsgegevens).

Regio Twente heeft in de loop van 2016 wel intern beleid ontwikkeld t.a.v. dit onderwerp (bijvoorbeeld met de regeling "I-bewust"). Wij adviseren daarnaast de in de vorige alinea genoemde handvatten te gebruiken voor het opstellen van beleid omtrent de omgang met persoonsgegevens.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee ("DTTL"), its network of member firms, and their related entities. DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") does not provide services to clients. Please see www.deloitte.nl/about for a more detailed description of DTTL and its member firms.

Deloitte provides audit, consulting, financial advisory, risk management, tax and related services to public and private clients spanning multiple industries. Deloitte serves four out of five Fortune Global 500® companies through a globally connected network of member firms in more than 150 countries bringing world-class capabilities, insights, and high-quality service to address clients' most complex business challenges. To learn more about how Deloitte's approximately 225,000 professionals make an impact that matters, please connect with us on Facebook, LinkedIn, or Twitter.

This communication contains general information only, and none of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, its member firms, or their related entities (collectively, the "Deloitte Network") is, by means of this communication, rendering professional advice or services. Before making any decision or taking any action that may affect your finances or your business, you should consult a qualified professional adviser. No entity in the Deloitte Network shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this communication.